

UDC: 343.8(5Y) H.25

MITING, YIG'ILISH VA NAMOYISHLAR O'TKAZISHNI TARTIBGA SOLUVCHI NORMATIV-HUQUQIY HUJJATLARNING QIYOSIY TAHLILI

Narzullayev Otabek Saydulla o'g'li,
O'zbekiston Respublikasi IIV
Akademiyasi mustaqil izlanuvchisi
ORCID: 0000-0001-9879-2541
e-mail: n.otabek1993@mail.ru

Annotatsiya. Demokratik jamiyatda yig'inlar tashkil etish huquqi fuqarolarning asosiy siyosiy huquqlaridan biri bo'lib, fuqarolarning demokratik boshqaruvda ishtirok etishining muhim kafolati hisoblanadi. Yig'inlarning miting, yig'ilish, namoyish, ko'cha yurishi, piket, fleshmob va boshqa turlari bo'lib, fuqarolar ularni tashkil etish orqali o'z fikrlarini erkin namoyon etadilar. Bundan tashqari, fuqarolar ushbu tadbirlar orqali mamlakat siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy hayotining turli masalalari bo'yicha talab va takliflarni ilgari surishlari ham mumkin. Bugungi kunda O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi bilan kafolatlangan mitinglar, yig'ilishlar va namoyishlarni amalga oshirish huquqini samarali ro'yobga chiqarish tartibini belgilovchi normativ-huquqiy hujjatning mavjud emasligi, shu o'rinda miting, yig'ilish va namoyishlarni o'tkazish tartibi qonunchilikda belgilanmaganiga qaramasdan, mazkur tadbirlarni o'tkazganligi uchun O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 217-moddasi, Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksning 201-202-moddalariga asosan, javobgarlik belgilanganligi holatlari qonunchilikda bo'shliq mavjudligini ko'rsatmoqda. Mazkur ishda miting, yig'ilish va namoyishlar o'tkazishni tartibga soluvchi xalqaro va milliy normativ-huquqiy hujjatlar atroflicha o'rganilgan. Bugungi kundagi milliy qonunchilik tomonidan miting, yig'ilish va namoyishlar o'tkazish huquqining qamrovi va kafolati, javobgarlik masalasining ahvoli tadqiq qilingan. Mamlakatimizda miting, yig'ilish va namoyishlarni tartibga soluvchi qonunchilik yuzasidan olimlar va ekspertlar fikrlari, shuningdek, xorijiy davlatlar qonunchiligi qiyosiy tahlil qilinib, xulosalar berilgan hamda mamlakatimizda miting, yig'ilish va namoyishlar o'tkazishni tartibga soluvchi normativ-huquqiy hujjatning qabul qilinishi bugungi kunning dolzarb muammosi ekanligi yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: konstitutsiya, yig'ilish o'tkazish erkinligi, xalqaro normativ-huquqiy hujjatlar, xorijiy davlatlar qonunchiligi, Jinoyat kodeksi, Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeks.

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ НОРМАТИВНО-ПРАВОВЫХ АКТОВ, РЕГУЛИРУЮЩИХ ПРОВЕДЕНИЕ МИТИНГОВ, СОБРАНИЙ И ДЕМОНСТРАЦИЙ

Нарзуллаев Отабек Сайдулла угли,
самостоятельный соискатель
Академии МВД Республики Узбекистан

Аннотация. Право на организацию собраний в демократическом обществе является одним из основных политических прав граждан и важной гарантией участия граждан в демократическом управлении. Граждане, организуя митинги, собрания, демонстрации, шествия, пикеты, флешмобы и другие виды массовых собраний, могут свободно демонстрировать свои идеи. Сегодня отсутствует нормативный правовой документ, определяющий порядок эффективной реализации права на проведение митингов, собраний и демонстраций,

гарантированного Конституцией Республики Узбекистан, кроме того, установлена ответственность, в соответствии со статьей 217 Уголовного кодекса Республики Узбекистан, статьями 201, 202 Кодекса об административной ответственности, за проведение данных мероприятий, что указывает на наличие несоответствия в законодательстве. В исследовании были тщательно изучены международные и национальные нормативные правовые акты, регулирующие проведение митингов, собраний и демонстраций. Были исследованы ситуация с охватом и гарантией права на митинги, собрания и демонстрации в соответствии с современным национальным законодательством, а также вопрос об ответственности. Сравнительным методом проанализированы мнения ученых и экспертов о законодательстве, регулирующем митинги, собрания и демонстрации в нашей стране, а также законодательство зарубежных стран. Были сделаны выводы о том, что принятие в нашей стране нормативно-правового документа, регулирующего проведение митингов, собраний и демонстраций, является актуальной проблемой сегодняшнего дня.

Ключевые слова: Конституция, свобода собраний, международные нормативно-правовые акты, законодательство зарубежных стран, Уголовный кодекс, Кодекс об административной ответственности.

COMPARATIVE ANALYSIS OF REGULATORY LEGAL ACTS REGULATING THE HOLDING OF RALLIES, MEETINGS AND DEMONSTRATIONS

Narzullayev Otabek Saydulla ugli,

Independent Researcher,
Academy of the Ministry of Internal Affairs
of the Republic of Uzbekistan

Abstract. The right to organize meetings in a democratic society is one of the basic political rights of citizens and is an important guarantee of citizens' participation in democratic governance. Citizens organizing rallies, meetings, demonstrations, processions, pickets, flash mobs, and other types of mass gatherings freely demonstrate their ideas. Today, although there is no regulatory legal document defining the procedure for the effective exercise of the right to organize rallies, meetings, and demonstrations guaranteed by the Constitution of the Republic of Uzbekistan, this responsibility is established following the article 217 of the Criminal Code of the Republic of Uzbekistan, and articles 201, 202 of the Code of Administrative Responsibility. Organizing these events indicate the presence of inconsistencies in legislation. In the course of this work, international and national regulatory legal acts regulating the organization of rallies, meetings, and demonstrations have been thoroughly studied. The situation with the coverage and guarantee of the right to rallies, assemblies, and demonstrations under modern national legislation, as well as the issue of responsibility has been investigated. The opinions of scientists and experts on the legislation regulating rallies, meetings, and demonstrations in our country, and the legislation of foreign countries, have been comparatively analyzed. Conclusions have been drawn that the adoption of a regulatory document managing the organization of rallies, meetings, and demonstrations in our country is an urgent problem today.

Keywords: Constitution, freedom of assembly, international normative legal acts, legislation of foreign countries, Criminal Code, Code of Administrative Responsibility.

Kirish

Yig'inlarni amalga oshirish erkinligini huquqiy tartibga solish masalasi bugungi kunda ham o'z dolzarbligini yo'qotgani yo'q. Miting, yig'ilish, namoyish, ko'cha yurish-

lari va piketlar o'tkazish har bir demokrati- tik davlat fuqarosining huquqiy statusi elementi hisoblanadi. Fuqarolarning siyosiy huquqlaridan biri bo'lgan miting, yig'ilish va namoyishlar o'tkazish konstitutsion huquq

hisoblanadi va fuqarolar mazkur huquqdan mamlakatning ijtimoiy-siyosiy hayotida yuz berayotgan jarayonlar hamda umumiy manfaatlar bilan bog'liq muammolarni muhokama qilish, hukumat siyosatini qo'llab-quvvatlash yoki unga qarshi fikr bildirish, ijtimoiy hayotning u yoki bu masalalarida o'z pozitsiyasini ifodalashda foydalanadi.

Shu bilan bir qatorda, miting, yig'ilish, namoyish, ko'cha yurishlarining ko'chalar, maydonlar, jamoat joylarida amalga oshirilishi fuqarolar va transport vositalari harakatlanishi hamda jamoat tartibini saqlashda qiyinchiliklarni keltirib chiqarishi mumkinligi bilan xarakterlanadi.

Material va metodlar

Yig'inlar o'tkazish insonning asosiy huquqlaridan biri bo'lib, yakka yoki bir guruh shaxslar, birlashmalar va tashkilotlar ishtirokida amalga oshirilishi bilan tavsiflanadi. Shu o'rinda yig'inlar bir qator maqsadlarga, jumladan, ozchilikning fikri yoki noroziligini bildirish, madaniyatni saqlab qolish va rivojlantirishga xizmat qiladi. Yig'inlar bir guruh insonlarning mushtarak manfaatlarini namoyon etish vositasi hisoblanadi [1, 15-b.].

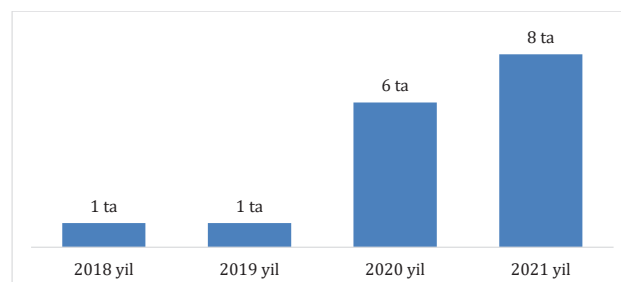
Miting, yig'ilish va namoyishlar – bu fuqarolarning siyosiy-ijtimoiy yoki iqtisodiy muammolarini hal etish uchun qilingan bir-birini to'ldiruvchi tushunchalardir. Uni o'tkazish madaniyati har bir xalqning milliy, diniy dunyoqarashi va ijtimoiy rivojlanish qonuniyatlari bilan bog'liq bo'lib, tarixiy davlatchilik tajribasini namoyon etadi. Bunda millatning dini, urf-odatlar, siyosiy ongi, davlatning rivojlanish bosqichi muhim o'rin tutadi [2, 590-b.].

Tadqiqot natijalari

So'nggi yillarda mamlakatimizda miting, yig'ilish va namoyishlar o'tkazish tartibi qonun bilan tartibga solinmaganiga qaramasdan, ularni amalga oshirish tendensiyasi ortib bormoqda.

O'tkazilgan tahlillar natijasida miting, yig'ilish va namoyishlarni o'tkazish bilan bog'liq jinoiy holatlar soni 2018-yilda

1 ta, 2019-yilda 1 ta, 2020-yilda 6 ta hamda 2021-yilda 8 tani tashkil etishi ma'lum bo'ldi (rasm). Shuningdek, birgina 2021-yil davomida miting, yig'ilish va namoyishlarni o'tkazish tartibini buzish bilan bog'liq ma'muriy huquqbuzarliklar soni esa 386 tani tashkil etgan.

Rasm. 2018–2021-yillarda miting, yig'ilish va namoyishlar bilan bog'liq jinoiy holatlar dinamikasi

Shuningdek, 2021-yilning o'zidagina Internet ijtimoiy tarmoqlarida shov-shuvga sabab bo'lgan bir qator miting, yig'ilish va namoyishlar amalga oshirilganini ko'rishimiz mumkin, jumladan:

– 2021-yilning 15-yanvar kuni 200 ga yaqin fuqaro tomonidan Qashqadaryo viloyati Qarshi shahar hokimligi tomonidan mingga yaqin mevali daraxtlar kesilgani yuzasidan norozilik bildirilib, avtomobil qatnov yo'li to'sib qo'yilgan [3];

– 2021-yilning 28-mart kuni blogger Miraziz Bazarov anime (yapon animatsiyasi) va K-pop (koreys pop-musiqasi) muxlislarini ijtimoiy tarmoqlar orqali Toshkent shahridagi Amir Temur xiyobonida yig'ilishiga chaqirganlik holatiga qarshi noqonuniy miting o'tkazilgan [4];

– 2021-yilning 6-aprel kuni bir guruh fuqarolar yaylovlarning chorva mollari uchun xususiyashtirib berilayotganidan norozi bo'lib, o'z podasini Samarqand viloyatining Nurobod tumani hokimligi binosi oldiga haydab kelishgan [5];

– 2021-yilning 21-aprel kuni Qashqadaryo viloyatining Chiroqchi tumanida 1-sinf-

da o'qiydigan o'quvchi qizning YTH oqibatida vafot etganligi oqibatida 23-aprel kuni bir guruh ayollar tomonidan Qarshi-Samarqand yo'lining Xo'jaobod qishlog'i hududidan o'tuvchi qismi norozilik tariqasida to'sib qo'yilgan [6];

– 2021-yilning 15-may kuni Toshkent viloyatining Chirchiq shahar hokimligi binosi yaqinida ish haqlari to'lanmagan quruvchilar norozilik bildirib, namoyishga chiqqan [7];

– 2021-yilning 11-iyun kuni Navoiy viloyati Navbahor tumani "Xalovat Tepa" MFYda yashovchi fuqarolar tomonidan ularning noqonuniy ravishda olib qo'yilgan chorva mollari va mol-mulkini qaytarib berish yuzasidan "Qalqon ota" qo'rg'oni hududidan o'tadigan avtomobil qatnov yo'li to'sib qo'yilgan [8];

– 2021-yilning 5-iyul kuni 13 nafar fuqaro tomonidan Qashqadaryo viloyati Chiroqchi tumanida elektr ta'minoti bilan bog'liq muammoni hal qilish yuzasidan "Ayratom" stansiyasida "Afrosiyob" tezyurar poyezdi yo'lini to'sish harakati amalga oshirilgan [9];

– 2021-yilning 9-dekabr kuni Toshkent shahrida "Qo'yliq" bozorining ko'chirilishiga qarshi noqonuniy miting o'tkazilgan [10];

– 2021-yilning 11-dekabr kuni "Qashqadaryo neft-gaz qurilish va ta'mirlash" AJning 30 nafarga yaqin ishchi xodimlari viloyat hokimligi oldida maoshsiz ishlayotgani bois oilasida muammo yuzaga kelganini aytib, namoyish o'tkazgan [11];

– 2021-yilning 17-dekabr kuni Toshkent shahar Chilonzor tumani Obodonlashtirish boshqarmasi ishchilari bir necha oydan beri oylik maoshini to'liq miqdorda olmayotgani, doimiy kechiktirilishi va qisqartirilishidan norozi bo'lib, Chilonzor tumani hokimiyati oldida to'planib, namoyish o'tkazgan [12] va h.k.

Yuqoridagi misollardan ko'rinib turibdiki, miting, yig'ilish va namoyishlarni asosiy keltirib chiqaruvchi omillar, asosan, ijtimoiy-siyosiy sohada vujudga kelayotgan muammolar hamda ularning o'z vaqtida ijobiy hal etilmayotgani hisoblanmoqda.

Bu esa yuzaga kelayotgan miting, yig'ilish va namoyishlar to'g'ridan-to'g'ri jamoat xavfsizligiga turli tahdidlar keltirib chiqarishi mumkinligi bilan xarakterlanadi hamda mazkur tadbirlarni o'tkazishda jamoat xavfsizligini ta'minlashni huquqiy tartibga solish masalasi qanchalik amaliy ahamiyatga ega ekanligini ko'rish mumkin.

Shundan kelib chiqib, miting, yig'ilish, namoyishlarni amalga oshirishni tartibga solish bo'yicha normativ-huquqiy asoslarni shartli ravishda ikki guruhga bo'lish mumkin:

1. Xalqaro (universal) normativ-huquqiy hujjatlar.

Miting, yig'ilish va namoyishlarni tashkil etish va o'tkazishga Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi hamda Fuqarolik va siyosiy huquqlar to'g'risida xalqaro Paktni misol keltirish mumkin.

Barcha davlatlar va xalqlar erishishga harakat qilishi lozim bo'lgan andoza sifatida qabul qilingan Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi hozirgi kunda ko'plab mamlakatlar tomonidan konstitutsiyalarining, inson huquqlariga oid turli qonunlari va hujjatlarining alohida qoidalarini ishlab chiqish uchun asosiy huquq manbalaridan biri bo'lib qolmoqda [13].

1968-yilda inson huquqlari bo'yicha Eronda bo'lib o'tgan BMTning Inson huquqlari bo'yicha birinchi umumjahon anjumanida qabul qilingan Tehron konferensiyasi hujjatlarida shunday deyilgan: "Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi jahon xalqlarining, xususan, har bir insonning ajralmas va mustahkam huquqlari bo'yicha umumiy bitimni o'zida namoyon qilib, xalqaro hamjamiyatning barcha a'zolari uchun majburiydir" [14].

Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasining 20-moddasida, har bir inson tinch yig'inlar o'tkazish va uyushmalar tuzish huquqiga eka ekanligi, hech kim biror-bir uyushmaga kirishga majbur qilinishi mumkin emasligi belgilangan [15].

Insonning siyosiy huquqini ifoda etuvchi mitinglar, yig'ilishlar va namoyishlar har bir mamlakatda davlat hokimiyati tomonidan nazorat qilib turiladi. Chunki bunday tadbirlar o'tkazilayotganda, ba'zi bir buzg'unchi kuchlar mamlakatda siyosiy tartibsizliklarni keltirib chiqarishga harakat qiladilar. Mamlakatda osoyishtalikni saqlash maqsadida miting, yig'ilish va namoyishlarning o'tkazilishi kuzatib boriladi va qonunga zid ravishda o'tkaziladigan bunday tadbirlarga yo'l qo'ymaslikka harakat qilinadi. Davlatning bu yo'ldagi amaliy ishlari "Fuqarolik va siyosiy huquqlar to'g'risidagi Xalqaro Pakt"da ifodlangan [14, 121-b.].

Fuqarolik va siyosiy huquqlar to'g'risida xalqaro Paktning 21-moddasida tinch yig'inlarga bo'lgan huquqlarning tan olinishi, bu huquqdan foydalanishda hech bir cheklashga yo'l qo'yilmasligi, qonunga muvofiq qo'yilgan va demokratik jamiyatda davlat yoki jamiyat xavfsizligi, jamoat tartibi, aholi salomatligi va ma'naviyatini muhofaza etish yoki boshqa shaxslarning huquq va erkinliklarini himoya qilish uchun zarur bo'lgan cheklashlar bundan mustasno ekanligi belgilangan [16].

Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasining 20-moddasi hamda Fuqarolik va siyosiy huquqlar to'g'risida xalqaro Paktning 21-22-moddalarida har bir insonning osoyishta yig'ilishlar o'tkazish va uyushmalar tuzish huquqi mustahkamlanganligi, Konstitutsiyamizning 33-, 34- va 57-moddalarida yuqoridagi masalaga doir asosiy me'yorlar belgilab qo'yilganligi, fuqarolarning ushbu huquqi "O'zbekiston Respublikasida jamoat birlashmalari to'g'risida", "Kasaba uyushmalari, ularning huquqlari va faoliyatining kafolatlari to'g'risida", "Siyosiy partiyalar to'g'risida", "Nodavlat notijorat tashkilotlari to'g'risida"gi qonunlarda o'z ifodasini topganligi A.R. Muminov hamda M.A. Tillabayevlar tomonidan ta'kidlab o'tilgan bo'lsa-da [17, 227-228-b.], yuqorida sanab o'tilgan normativ-huquqiy hujjatlar aynan miting, yig'ilish va namoyishlarni tash-

kil etish va tartibga solishga xizmat qilmasligini ko'rish mumkin.

Shuningdek, mintaqa doirasida amal qiladigan xalqaro normativ-hujjatlar ham mavjud. Bugungi kunda dunyoning turli mintaqalarida inson huquqlarini himoya qilishning o'ziga xos modellari vujudga keldi. Bunday modellar ko'p jihatdan o'z samaradorligini ham ko'rsatdi. Bunga 1950-yil 4-noyabrda qabul qilinib, 1953-yilda kuchga kirgan "Inson huquqlari va asosiy erkinliklarini himoya qilish to'g'risida"gi Yevropa konvensiyasi, 1969-yil 22-noyabrda qabul qilinib, 1978-yilda kuchga kirgan "Inson huquqlari to'g'risida"gi Amerika konvensiyasi, 1981-yil iyul oyida qabul qilinib, 1988-yil yanvarda kuchga kirgan Inson va xalqlar huquqlarining Afrika xartiyasi, 1990-yil 5-avgustda qabul qilingan Islomda inson huquqlari bo'yicha Qohira deklaratsiyasi, 1995-yil 26-mayda qabul qilingan Inson huquqlari va asosiy erkinliklari bo'yicha MDH konvensiyasi, 2004-yil 22-mayda qabul qilinib, 2008-yil 15-martda kuchga kirgan Inson huquqlari to'g'risidagi Arab xartiyasini misol keltirishimiz mumkin.

Inson huquqlari bo'yicha Yevropa konvensiyasi (Inson huquqlari va asosiy erkinliklarini himoya qilish to'g'risidagi konvensiya)ning 11-moddasi yig'ilishlar va uyushmalar erkinligi huquqi, shu jumladan, kasaba uyushmalarini tuzish huquqini qonunga muvofiq ayrim cheklovlarini hisobga olgan holda himoya qiladi [18].

Inson huquqlari bo'yicha Amerika konvensiyasi (San-Xose Pakti)ning 15-moddasida qurolsiz tinch yig'ilish o'tkazish huquqi tan olingan bo'lib, mazkur huquqni amalga oshirishda davlat, jamoat xavfsizligi, jamoat tartibi, fuqarolarning sog'lig'i va ma'naviyatini himoya qilish manfaatlarini ko'zlab, demokratik jamiyatda zarur bo'lgan qonun hujjatlariga muvofiq cheklashlardan boshqa hech qanday cheklovlar qo'llanilishi mumkin emasligi nazarda tutilgan [19].

Inson va xalq huquqlari Afrika xartiyasining 11-moddasiga ko'ra, har bir inson bosh-

qalar bilan erkin yig'ilish huquqiga ega ekanligi, ushbu huquqni amalga oshirishga faqat qonun hujjatlarida nazarda tutilgan hollarida, xususan, milliy xavfsizlik, tinchlik, sog'liq, axloq normalari, shaxslarning huquq va erkinliklari manfaatlarini ko'zlab, cheklovlar o'rnatilishi mumkinligi belgilangan [20].

Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligining "Inson huquqlari va asosiy erkinlari to'g'risida"gi konvensiyasi 12-moddasida har bir inson tinch yig'ilishlar o'tkazish va uyushmalar tashkil qilish erkinligiga egaligi, shu jumladan, o'z manfaatlarini himoya qilish uchun kasaba uyushmalarini tuzish va ularga qo'shilish huquqi mavjudligi belgilangan. Shuningdek, davlat, jamoat xavfsizligi, jamoat tartibi, aholi salomatligi va ma'naviyatni muhofaza qilish manfaatlarini ko'zlab, demokratik jamiyatda zarur bo'lgan qonun hujjatlarida nazarda tutilgan boshqa hech qanday cheklovlar qo'yilmasligi belgilangan. Shuningdek, davlatning Qurolli kuchlari, huquqni muhofaza qilish yoki ma'muriy organlari tarkibiga kiruvchi shaxslar uchun ushbu huquqlarni amalga oshirishda qonuniy cheklovlar o'rnatilishi istisno etilmasligi ham nazarda tutilgan [21].

Miting, yig'ilish va namoyishlar tashkil etish, o'tkazish huquqini nazarda tutuvchi mintaqalararo normativ-huquqiy hujjatlar ham mavjud bo'lib, 1975-yil 1-avgustda Xelsinki qabul qilingan Yevropada xavfsizlik va hamkorlik kengashining Yakuniy akti, 1989-yil 15-yanvarda qabul qilingan Yevropada xavfsizlik va hamkorlik kengashining Vena uchrashuvi Yakuniy hujjati hamda 1990-yilda qabul qilingan Yangi Yevropa uchun Parij xartiyasi, shuningdek, 1990-yilgi Yevropada xavfsizlik va hamkorlik kengashining insoniylik mezonlari bo'yicha konferensiyasi Kopengagen kengashining hujjati shunday normativ-huquqiy hujjatlar sirasiga kiradi.

2. Milliy normativ-huquqiy hujjatlar.

Demokratiyaning haqiqiy asoslaridan biri sifatida miting, yig'ilish va namoyishlar o'tka-

zish huquqi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi va boshqa qonun hujjatlari bilan mustahkamlangan.

Xususan, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida asosiy siyosiy huquqlardan biri – fuqarolarning mitinglar, yig'ilishlar, namoyishlar tashkil etish va o'tkazish, shuningdek, ularda ishtirok etish huquqi kafolatlangan. Mazkur huquq Konstitutsiyada quyidagicha bayon etilgan: "Fuqarolar o'z ijtimoiy faolliklarini qonunga muvofiq mitinglar, yig'ilishlar va namoyishlar shaklida amalga oshirish huquqiga egadirlar. Hokimiyat organlari faqat xavfsizlik nuqtai nazaridagina bunday tadbirlar o'tkazilishini to'xtatish yoki taqiqlash huquqiga ega".

Mitinglar, yig'ilishlar yoki namoyishlar siyosiy tadbirlar bo'lib, ularni tashkil qilish va o'tkazishning huquqiy kafolati mamlakatimiz Konstitutsiyasida mustahkamlangan. Konstitutsiyada bunday tadbirlarni mamlakatda amalda bo'lgan qonunlarga qat'iy rioya qilgan holda o'tkazish ko'zda tutilgan. Qonun bilan taqiqlangan har qanday harakatlar yoki siyosiy tadbirlarga yo'l qo'ymaslik ham Konstitutsiya talablariga to'la mos keladi [14, 121-b.].

O'zbekiston fuqarolarining bunday huquqlardan foydalanishi respublikamizda huquqiy-demokratik jamiyat qurishda muhim ahamiyat kasb etadi. O'z navbatida, demokratik jamiyat insonning siyosiy huquqlarini ta'minlashning zarur sharti hisoblanadi.

Fuqarolarning miting, yig'ilish va namoyishlarda erkin ishtirok etishi ularning siyosiy ongini o'stirish va siyosiy faolligini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Bugungi kunda O'zbekistonda mazkur tadbirlarni amalga oshirish bilan bog'liq inson huquqlarini toptash yo'lidagi har qanday salbiy holatlarga yo'l qo'ymaslik choralari ko'rib kelinmoqda. Bu esa Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi va boshqa xalqaro normativ-huquqiy hujjatlar, shuningdek, mamlakatimiz Konstitutsiyasi talablariga to'la mos keladi.

Kishilik jamiyati rivojining barcha davrlarida fuqarolarning ko'cha namoyishlari, miting va yig'ilishlari turli yo'llar bilan bostirib kelingan. Totalitar va avtoritar siyosiy tuzumlar amalda bo'lgan ko'pchilik mamlakatlarda hozirgi kunda ham insonning siyosiy tadbirlarda qatnashishdan iborat siyosiy huquqlarini toptash yo'lidagi urinishlar bunga misoldir.

Insonning ko'cha namoyishlari, miting va yig'ilishlarda ishtirok etishdan iborat siyosiy huquqlarini mutlaqlashtirish mumkin emas. Buning ma'nosi – har qanday namoyish yoki yig'ilishlardan mamlakatda siyosiy tartibsizliklarni avj oldirish maqsadlarida foydalanmaslikdir. Chunki siyosiy tartibsizliklar mamlakat va jamiyat rivoji uchun og'ir salbiy oqibatlarni keltirib chiqaradi. Shuning uchun ham bunday harakatlar dunyoning barcha mamlakatlarida qonun bilan taqiqlanadi. Bizning mamlakatimiz ham bundan mustasno emas. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida mamlakatimiz fuqarolari mitinglar, yig'ilishlar va namoyishlarni O'zbekiston Respublikasi qonunlariga muvofiq ravishda o'tkazishlari va hokimiyat organlari bunday siyosiy tadbirlarni mamlakat xavfsizligi nuqtai nazaridagina to'xtatish yoki taqiqlash huquqiga ega ekanliklari qayd qilingan [14, 113-114-b.].

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasiga sharhlarda, siyosiy huquqlar tizimida fuqarolarning o'z faolliklarini miting va namoyishlar tarzida amalga oshirish tajribasi, aslida, G'arb davlatlari, jumladan, AQSh, Buyuk Britaniya, Fransiya, Italiya, Rossiya, Germaniya va boshqa davlatlarning milliy an'analariga xos tadbirlar hisoblanishi aytib o'tilgan.

Shuningdek, davlat fuqarolarning bu huquqini amalga oshirish maqsadini ko'zda tutib, ularga binolar, maydonlar va ko'chalarni berish, axborotlarni keng tarqatish, ommaviy axborot vositalaridan foydalanish imkoniyati bilan ta'minlashi nazarda tutilgan.

Bundan tashqari, xorijiy mamlakatlar,

xususan, Germaniya, Daniya, Islandiya, Ispaniya va Gretsiyada ochiq havoda o'tkaziladigan yig'ilishlar tartibsizliklar keltirib chiqarishi yoki xavfsizlikka tahdid solishi mumkinligi sababli politsiya tomonidan taqiqlanishi to'g'risida ma'lumot berilgan.

Hokimiyat organlari miting, yig'ilish va namoyishlarning yo'nalishlarini belgilashi hamda ularning boshlanish va tugash vaqtini nazorat qilishi, yig'ilishlar, mitinglar yoki namoyishlar uyushtirish yoxud o'tkazish tadbirlari ularning tashkilotchisi tomonidan buzilgan taqdirda, ular O'zbekiston Respublikasining amaldagi ma'muriy va jinoyat qonunchiligida belgilangan javobgarlikka tortilishi, tinch yig'ilishlar davlat va jamiyat, ommaviy tartib, aholi sog'lig'i, fuqarolarning huquq va erkinliklarini ko'zlash maqsadida cheklanishi mumkinligi aytib o'tilgan.

Sharhda O'zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan islohotlarning bosh maqsadi mamlakatimizda insonparvar demokratik huquqiy davlat barpo etish ekanligi ta'kidlanib, respublikada kechayotgan siyosiy-huquqiy jarayonlarning shiddat bilan rivojlanishi sharoitida ijtimoiy munosabatlarning shakllanishi va ularni huquqiy tartibga solishni taqozo etayotganligi, xususan, har qanday huquqiy demokratik davlatning asosiy vazifasi fuqarolarning huquq va erkinliklarini ta'minlashdan iborat ekanligi, jumladan, fuqarolarning ijtimoiy faolliklarini O'zbekiston Respublikasi qonunlariga muvofiq miting, yig'ilishlar va namoyishlar shaklida amalga oshirish huquqlarining ta'minlashi muhim ahamiyat kasb etishi belgilangan [22, 151-152-b.].

Shuningdek, O'zbekiston Respublikasida yig'ilishlar, mitinglar, ko'cha yurishlari yoki namoyishlar uyushtirish, o'tkazish tartibini buzganlik uchun ma'muriy va jinoiy javobgarlik belgilangan bo'lib, Jinoyat kodeksiga asosan, bazaviy hisoblash miqdorining ikki yuz baravaridan uch yuz baravarigacha miqdorda jarima yoki uch yuz oltmish soatgacha majburiy jamoat ishlari yoki bir yildan

uch yilgacha ozodlikni cheklash yoxud uch yilgacha ozodlikdan mahrum qilish bilan, Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksning 201-moddasi 1-qismiga asosan, bazaviy hisoblash miqdorining oltmish baravaridan sakson baravarigacha miqdorda jarima solish yoki o'n besh sutkagacha muddatga ma'muriy qamoq jazosi bilan javobgarlikka tortilishi belgilangan.

Bundan tashqari, ruxsat etilmagan yig'ilishlar, mitinglar, ko'cha yurishlari va namoyishlar o'tkazish uchun sharoitlar yaratganligi uchun Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksning 202-moddasiga asosan, fuqarolarga bazaviy hisoblash miqdorining ellik baravaridan yuz baravarigacha, mansabdor shaxslarga esa bazaviy hisoblash miqdorining yetmish baravaridan bir yuz ellik baravarigacha miqdorda jarima solish jazosi bilan javobgarlikka tortilishi belgilangan.

Ma'lumot tariqasida M.X. Rustamboyev O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi 217-moddasi (Yig'ilishlar, mitinglar, ko'cha yurishlari yoki namoyishlar uyushtirish, o'tkazish tartibini buzish) yuzasidan sharhida mazkur tadbirlar O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 33-moddasiga asosan tashkil etilishi va o'tkazilishini ta'kidlagan.

Shuningdek, yig'ilishlar, mitinglar, ko'cha yurishlari yoki namoyishlarni g'ayriqonuniy uyushtirish bo'yicha harakatlar turli qilmishlarda, masalan, bunday tadbirlarni o'tkazishga davlat hokimiyat organining roziligi talab etilsa, bu haqda ularni xabardor etmasdan, bunday tadbirlarni tashkil etish jarayonini buzish va hokazolarda ifodalanishi to'g'risida so'z yuritgan.

Bundan tashqari, yig'ilishlar, mitinglar, ko'cha yurishlari yoki namoyishlar o'tkazish to'g'risida mahalliy ijro etuvchi hokimiyat va boshqaruv organiga yozma ravishda murojaat etilishi, mazkur murojaatda tadbirni o'tkazish maqsadi, shakli, joyi, boshlanish va tugash vaqti, harakatlanish yo'nalishi, nazarda tutilayotgan ishtirokchilar soni, tashkilotlar va jamoat tartibini saqlash uchun

mas'ul bo'lgan shaxslar haqidagi ma'lumotlar, ariza topshirish sanasi kabilar ko'rsatilishi lozimligi, tadbirni o'tkazish jarayonida ishtirokchilar va tashkilotchilar jamoat tartibini saqlashga majburligi, ularga transport vositalari va piyodalarning harakatlanishiga to'sqinlik qilish, aholi punktining uzluksiz faoliyat yuritishiga tajovuz qilish, palatkalar qurish, yashil maydonlar, bino va inshootlarga zarar yetkazish, qurol yoki insonlarning hayoti va sog'ligiga zarar yetkazish maqsadida qurol sifatida ishlatilishi mumkin bo'lgan maxsus tayyorlangan buyumlarda bo'lish, fuqarolar va yuridik shaxslarga moddiy zarar yetkazish, tadbirlarni o'tkazish vaqtida jamoat tartibini saqlovchi davlat organlari vakillari faoliyatiga har qanday shaklda aralashish taqiqlanishi lozimligi to'g'risida ta'kidlab o'tilgan [23, 590-594-b.].

Ammo bugungi kunda mamlakatimizda miting, yig'ilish va namoyishlarni tashkil etish, o'tkazish bo'yicha normativ-huquqiy hujjatning mavjud emasligi miting, yig'ilish va namoyishlar o'tkazishda fuqarolar, davlat hokimiyati va boshqaruv organlarining huquq va majburiyatlari, ularning o'zaro munosabatlari tartibga solinmasdan qolishiga sabab bo'lmoqda.

Ta'kidlash joizki, Vazirlar Mahkamasi-ning "Ommaviy tadbirlarni tashkil etish va o'tkazish tartibini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Qarori bilan tasdiqlangan "Ommaviy tadbirlarni o'tkazish qoidalari"da: "ommaviy tadbir – yuz va undan ko'p kishilarning ishtirokida ijtimoiy-siyosiy (anjumanlar, konferensiyalar, syezdlar va boshqalar), madaniy-ommaviy va ko'ngilochar-tomosha dasturlari (musiqiy, adabiy va boshqa festivallar, konsert, teatr, sport, reklama tadbirlari, xalq sayillari, sirk, milliy namoyishlar va o'yinlar, ko'rik tanlovlar va boshqalar), shuningdek, umumxalq, diniy, kasb bayramlarini o'tkazish maqsadida ommaviy tadbirni o'tkazish obyektida tashkil qilinadigan fuqarolarning birgalikda qatnashishlari", – deb belgilangan.

Miting, yig'ilish va namoyishlar o'tkazishining mohiyati esa ijtimoiy ahamiyati dolzarb masalalar yuzasidan jamoatchilik fikrini ifodalash, davlat organlari e'tiborini jalb qilish maqsadida, ijtimoiy muhim ahamiyatga ega bo'lgan masalalarni muhokama qilish, jamoatchilik e'tiborini ijtimoiy muhim masalalarga qaratish hamda ommaviy ravishda ifoda etishdan iborat.

Shu o'rinda "Ommaviy tadbirlarni o'tkazish qoidalari"ning 2-bandiga ko'ra, ushbu Qoidalar yig'ilishlar, mitinglar, ko'cha yurishlari va namoyishlarni o'tkazishga tatbiq etilmasligi belgilangan. Bundan ko'rinib turibdiki, mazkur normativ-huquqiy hujjat mamlakatimizda miting, yig'ilish yoki namoyishlarni tashkil etish hamda o'tkazish tartibini qamrab olmaydi.

Tarixan O'zbekistonda yig'ilish, miting, ko'cha yurishlari va namoyishlarni tashkil etish SSSR Oliy Kengashi Prezidiumining 1988-yildagi 9306-XI-sonli farmoni bilan tartibga solingan. Ammo O'zbekiston Respublikasi Adliya vaziri ishtirokida 2021-yil 15-fevral kuni o'tkazilgan matbuot anjumani-da R. Davletov SSSR Oliy Kengashi Prezidiumining mazkur farmoni O'zbekiston hududida amal qilmasligi, farmonda qayd etilgan organlar va munosabatlar tizimi bugungi kunda mavjud emasligi hamda qonunchilikka to'g'ri kelmasligi to'g'risida fikr bildirgan.

Shuningdek, R. Davletov bugungi kunda O'zbekiston qonunchiligida yig'ilishlar, mitinglar, ko'cha yurishlari yoki namoyishlar uyushtirish, o'tkazish tartibini buzish uchun ma'muriy va jinoiy javobgarlik belgilanganligi, ammo tartibning o'zi qayd etilmaganligi, ya'ni miting, yig'ilish, namoyish hamda ko'cha yurishlarini tashkil etish va o'tkazish tartibi tizimli ravishda tartibga solinmaganligi, Vazirlar Mahkamasining 2014-yil 29-iyuldagi ommaviy tadbirlarni tashkil etish va o'tkazish to'g'risidagi qarori esa yig'ilish, miting, ko'cha yurishlari yoki namoyishlar uyushtirishga talloqli emasligi bo'yicha o'z e'tirozlarini bildirib o'tgan.

Mazkur huquqiy bo'shliq hanuzgacha O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 33-moddasida ko'rsatilgan qoidalarni to'liq ro'yobga chiqarishga imkon bermasdan kelayotganligi, davlat dasturi asosida Ichki ishlar vazirligi tomonidan "Miting, yig'ilish va namoyishlar to'g'risida"gi qonun loyihalari ishlab chiqilgan bo'lsa-da, huquqiy ekspertizadan qaytarilganligi va bugungi kungacha qabul qilinmasdan qolayotganligi, lekin ushbu qonunning qabul qilinishi dolzarb ahamiyatga egaligi ta'kidlangan [24-25].

Rossiya siyosatshunolar jamiyati ijrochi direktori, M.V. Lomonosov nomidagi Moskva davlat universiteti Siyosatshunoslik fakulteti professori Igor Kuznetsov umumiy muhokamaga kiritilgan "Miting, yig'ilish va namoyishlar to'g'risida"gi qonun loyihasiga izoh berar ekan, O'zbekistonda namoyish va yig'ilishlarni qonuniy yo'l bilan tartibga solish zarurati allaqachon pishib yetilganligini ta'kidlagan [26].

Bundan tashqari, Yevropa xavfsizlik va hamkorlik tashkiloti qoshidagi Demokratik institutlar va inson huquqlari bo'yicha byurosining 2019-yil 22-dekabrda mamlakatimizda o'tkazilgan parlament saylovlari bo'yicha yakuniy hisobotidagi kamchilik sifatida ham respublikamizda fuqarolarning ijtimoiy faolliklarini tartibga soluvchi birorta normativ-huquqiy hujjat mavjud emasligi ko'rsatilgan [27].

"ASSA" – Markaziy Osiyo bo'yicha tahliiy markaz tomonidan bildirilgan fikrga ko'ra, Urganch fuqarolarining uy-joylari buzilishi uchun to'lanishi kerak bo'lgan pul kompensatsiyalarining to'lab berilmaganligi yuzasidan o'tkazilgan namoyishlar, Qashqadaryo viloyati Yakkabog' tumani hokimi o'rinbosarining do'konni buzilgan tadbirkor tomonidan yoqib yuborilishiga bo'lgan harakatlari, Nukus shahrida yakka-yolg'iz ayollar tomonidan o'tkazilgan piket harakatlari O'zbekistonda "Miting, yig'ilish va namoyishlar to'g'risida"gi qonunni qabul qilish vaqti kelganidan dalolat bermoqda [28].

Xususan, O'zbekiston Respublikasining "Miting, yig'ilish va namoyishlar o'tkazish to'g'risida"gi Qonun loyihasi 2019-yil 12-sentabr kuni birinchi marotaba (ID 3875) hamda o'zgartirish va qo'shimchalar bilan 2020-yil 18-avgust kuni ikkinchi marotaba (ID 21021) normativ-huquqiy hujjatlar loyihalari muhokamasi portali "regulation.gov.uz" saytida xalq muhokamasiga qo'yilganligiga qaramasdan, bugungi kunga qadar qabul qilinmasdan qolmoqda.

O'zbekistonda miting, yig'ilish va namoyishlar o'tkazishni tartibga soluvchi normativ-huquqiy hujjatning mavjud emasligi yoki noto'g'ri talqin etilayotganligi turli hisobotlarda va inson huquqlari bo'yicha dunyo reytinglarida quyi darajadagi ko'rsatkichlarni namoyon etmoqda.

Jumladan, 2021-yilda Freedom House tashkilotining "Siyosiy va fuqarolik huquqlari darajasi bo'yicha dunyo davlatlari reytingi"-da O'zbekiston 209 ta davlatdan 189-o'rinni egallagan va mamlakatda "inson huquqlari mustaqil emas" deb topilgan [29].

World Justice Project tashkiloti tomonidan 2021-yilda qonun ustuvorligi indeksi bo'yicha o'tkazilgan tadqiqotlar natijasiga ko'ra, O'zbekiston yig'ilishlar tashkil etish erkinligining kafolatlanganligi reytingida 139 ta davlat ichida 127-o'rinni egallagan [30].

Tahlillarga ko'ra, miting, yig'ilish, namoyishlar, ko'cha yurishlari, piketlar yoki boshqa harakatlarni amalga oshirish turli mamlakatlar konstitutsiyalarida o'z aksini topgan bo'lsa-da, ularni tashkil etish va o'tkazish tartibi maxsus qonun bilan tartibga solinganligi hamda o'ziga xos xususiyatga ega ekanligini ko'rish mumkin.

Germaniyada "Yig'ilishlar va ko'cha yurishlari to'g'risida"gi qonun amalda bo'lib, unga ko'ra, tashkilotchilar mahalliy hukumatga kamida 48 soat oldin tadbir o'tkazilishi rejalashtirilayotgani yuzasidan ariza bilan murojaat etishlari lozim. Ruxsat etilmagan yoki taqiqlangan yig'ilishlarni o'tkazganlik uchun, shuningdek, yig'ilish va namoyishlar

jarayonida tadbir ishtirokchisining yonida qurol yoki qurol sifatida foydalanish mumkin bo'lgan predmet mavjud bo'lgan taqdirda yoki rejalashtirilgan yig'ilish yoki namoyish o'tkazilishi arizada belgilangan maqsadga to'g'ri kelmagan taqdirda tadbir tashkilotchilari jinoiy javobgarlikka tortilishi belgilangan. Bundan tashqari, Germaniya qonunchiligi yig'ilishlar o'tkazishni tartibga solish bilan bir qatorda, tinch holda o'tkazilayotgan yig'ilish ishtirokchilarining jismoniy va huquqiy xavfsizligini ta'minlaydi [31].

Fransiyada yig'ilish va namoyishlarni tartibga solish bo'yicha normativ-huquqiy hujjat 1935-yilda qabul qilingan (1960- va 2000-yillarda o'zgartirish kiritilgan) "Har bir yig'ilish, ko'cha yurishi va manifestlar to'g'risi"dagi Dekret hisoblanadi. Dekretning 2-moddasiga ko'ra, tadbirni o'tkazish bo'yicha ariza 3 kundan kam bo'lmagan muddatda hududiy hukumat organi (meriya)ga topshirilishi lozim. Arizada tadbir tashkilotchilarining to'liq ism-sharifi va yashash manzili, tadbir maqsadi, o'tkazilish joyi, vaqti va sanasi, taxminiy ishtirokchilar soni hamda boshqa ma'lumotlar qayd etilishi belgilangan. Tadbir tashkilotchisi (tashkilotchilari) tomonidan yig'ilish yoki namoyish o'tkazish bo'yicha maxsus blank-deklaratsiya to'ldirilib, blank-deklaratsiyani imzolovchi shaxsga yig'ilish yoki namoyishni tinch ravishda o'tishi uchun barcha chora-tadbirlarni amalga oshirishi, yig'ilish va namoyishlar bo'yicha barcha qonun hujjatlariga rioya etishi tushuntiriladi hamda javobgarlik zimmasiga yuklanadi [32].

Buyuk Britaniyada miting, yig'ilish va namoyishlar o'tkazish 1986-yilda qabul qilingan "Jamoat tartibini saqlash to'g'risida"gi qonun (Public Order Act) bilan tartibga solinadi. Mazkur qonunga qo'ra, miting, yig'ilish va namoyishlarni o'tkazish faqatgina politsiya organlari ruxsati bilan amalga oshirilishi belgilangan. Shuningdek, tadbir tashkilotchilari 6 ish kunidan kechikmagan holda ariza taqdim qilishlari, arizada tadbir sanasi, vaqti, joyi, harakat marshruti, tashki-

lotchilar to'g'risida to'liq ma'lumotlar qayd etilishi lozim. Ruxsat etilmagan yoki taqiqlangan miting, yig'ilish, namoyish yoki shu kabi boshqa tadbirlar o'tkazilgan taqdirda, shuningdek, ushbu tadbirlarning o'tkazilishi davomida fuqarolar va transport vositalarining harakatlanishiga to'sqinlik qilish holatlarida politsiya organlariga tadbirni to'xtatishlari uchun zaruriy chora-tadbirlar ko'rish belgilangan, lozim topilganda, jismoniy kuch va maxsus vositalarni qo'llash huquqi berilgan. Bundan tashqari, o'tkazilishi ommaviy tartibsizliklarni keltirib chiqarishi xavfi bo'lgan asosli ma'lumotlar bo'lgan taqdirda hududiy politsiya organi rahbariga mazkur tadbirlarni o'tkazilishini 3 oygacha taqiqlash vakolati berilgan [33].

Yaponiyada yig'ilishlar o'tkazish tartibi har bir hududiy birlik tomonidan ishlab chiqilgan nizom asosida amalga oshiriladi. Masalan, Tokio hududiy birligining "Miting, ommaviy yurish va namoyishlar o'tkazish to'g'risida"ni Nizomi bo'yicha mazkur tadbirlarni o'tkazish Tokio Jamoat xavfsizligi qo'mitasi ruxsati bilan amalga oshirilishi belgilangan. Hukumatda miting, yig'ilish, namoyish va boshqa tadbirlarni o'tkazish sanasi, vaqti, joyi yoki harakat marshrutini o'zgartirish bo'yicha talablar qo'yish vakolati mavjud.

Shvetsiyada yig'ilish va namoyishlar o'tkazish 1956-yildagi "Ommaviy yig'ilishlar to'g'risida"gi qonun hamda "Jamoat tartibi Nizomi" bilan tartibga solinadi. Miting, yig'ilish, namoyish va shu kabi boshqa tadbirlarni o'tkazishda qatnashchilar soni 15 nafar va undan ortiq bo'lgan taqdirda, hududiy politsiya organlariga tadbir o'tkazilishi rejalashtirilganidan yetti kundan kechiktirilmagan tarzda ariza berish orqali ruxsat olish tartibi belgilangan. Shu asosida politsiya tomonidan tadbir o'tkaziladigan joyda jamoat xavfsizligini ta'minlash maqsadida to'siqlar, piyoda va otliq politsiya xodimlari, zaxira kuchlari, avtotransport vositalari va texnik uskunalar jalb qilinadi.

AQShda miting, yig'ilish va namoyishlar o'tkazish politsiya ruxsati bilan amalga oshirilib, har bir shtat qonunchiligi bilan tartibga solinadi. Tadbir o'tkazishga ruxsat olishda yong'in hamda transport xavfsizligi xizmatlari bilan kelishiladi. Shundan so'ng munitsipalitet (ma'muriyat) tashkilotchilariga belgilangan tadbir turi (miting, yig'ilish, namoyish, piket, ko'cha yurishi va b.)ni o'tkazishlari uchun maxsus sertifikat taqdim qiladi. Ayrim shtatlarda miting, yig'ilish va namoyishlar o'tkazish taqiqlangan joylar ham mavjud. Ruxsat etilmagan miting, yig'ilish yoki namoyishlar o'tkazilganda yoki tadbirni o'tkazish qoidalari buzilgan taqdirda politsiya xodimlariga jamoat tartibini saqlash hamda ommaviy tartibsizliklar kelib chiqishining oldini olish maqsadida tadbir qatnashchilariga nisbatan maxsus vositalar qo'llash vakolati berilgan. Bundan tashqari, miting, yig'ilish va namoyishlarni to'g'ri va qonuniy amalga oshirish yuzasidan ko'plab nodavlat-notijorat tashkilotlari tomonidan maxsus trening mashg'ulotlari o'tkazilishi yo'lga qo'yilgan.

Xususan, Vashington shtatida miting, yig'ilish va namoyishlarni o'tkazish yuzasidan 15 kundan kechikmagan holda ariza taqdim etish; Nyu-York shtatida arizada ko'rsatilgan ma'lumotlar yetarli yoki aniq bo'lmasa, tadbirni o'tkazishni taqiqlash; San-Fransisko shtatida tadbir o'tkazish yuzasidan taqdim etiladigan arizada qanday texnik vositalardan (ovoz kuchaytiruvchi, yorug'lik tarqatuvchi, sirena) foydalanilishi to'g'risida ma'lumotlarni qayd etish; Los-Anjeles shtatida tadbir o'tkazilishidan 40 kundan kechikmagan holda politsiya organlariga ariza taqdim etish, shuningdek, ko'cha yurishlari o'tkazilishida marshrut uzunligi 5 km dan ortiq bo'lmasligi kabi qoidalar belgilangan [34].

Bundan tashqari, miting, yig'ilish va namoyishlar MDH davlatlaridan Rossiya Federatsiyasida "Yig'ilishlar, mitinglar, namoyishlar, yurishlar va piket harakatlari to'g'risida"gi [35], Qozog'iston Respublikasida "Tinch yig'ilishlar tashkil etish va o'tkazish to'g'risi-

da”gi [36], Tojikiston Respublikasida “Yig’ilish, miting, namoyish va ko’cha yurishlari to’g’risida”gi [37], Turkmaniston Respublikasida “Yig’ilish, miting, namoyish va boshqa ommaviy tadbirlarni tashkil etish va o’tkazish to’g’risida”gi [38] hamda Qirg’iziston Respublikasida “Tinch yig’ilishlar to’g’risida”gi [39] qonun hujjatlari bilan tartibga solindi. Yuqoridagilardan ko’rinib turibdiki, xorijiy demokratik davlatlarning miting, yig’ilish va namoyishlarni tartibga solish sohasidagi qonunchiligi hamda huquqni qo’llash amaliyotida ayrim farqlar mavjud bo’lsa-da, mazkur tadbirlarni tashkil etish va amalga oshirishning asosiy qoidalari o’rtasida deyarli farq mavjud emas.

Qanchalik demokratik hisoblanmasin, hukumatga faqatgina xabarnoma berish orqali miting, yig’ilish, namoyish, ko’cha yurishlari yoki piket harakatlarini tashkil etish va amalga oshirish mumkin bo’lgan davlat mavjud emas. Barcha mamlakatlarda hokimiyat u yoki bu shaklda yig’ilishlar o’tkazishga bo’lgan huquqni chegaralaydi. Shu bilan birga, aksariyat davlatlarda yig’ilish va namoyishlar o’tkazish yuzasidan arizalarda tadbirning o’tkazilish sanasi, vaqti, joyi, tashkilotchilar to’g’risidagi ma’lumotlar jamoat tartibini saqlash va xavfsizligini ta’minlash nuqtai nazaridan sinchkovlik bilan o’rganilib, tahlil qilinadi.

Xulosalar

Xulosa o’rnida shuni aytish kerakki, fuqarolar O’zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi bilan kafolatlangan mitinglar, yig’ilishlar va namoyishlarni amalga oshirish huquqiga egaligi, biroq ushbu huquqlarni samarali ro’yobga chiqarish tartibini belgilovchi “Miting, yig’ilish va namoyishlar to’g’risida”gi qonunning qabul qilinmaganligi, shuningdek, miting, yig’ilish va namoyishlarni o’tkazish tartibi qonunchilikda belgilanmaganligiga qaramasdan, mazkur tadbirlarni o’tkazganligi uchun O’zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 217-moddasi, Ma’muriy javobgarlik to’g’risidagi kodeksning 201-, 202-moddalariga asosan, javobgarlikka tortilishi belgilanganligi holatlari qonunchilikda bo’shliq mavjudligini ko’rsatmoqda. Bu esa, o’z navbatida, miting, yig’ilish va namoyishlar o’tkazishda huquqni muhofaza qiluvchi organlar tomonidan jamoat xavfsizligini ta’minlash faoliyatini samarali tashkil etishga o’zining salbiy ta’sirini ko’rsatmoqda.

Shu sababli bugungi kunda mamlakatimizda inson huquqlarini to’liq ta’minlash maqsadida miting, yig’ilish va namoyishlarni tashkil etish va o’tkazishni tartibga soluvchi normativ-huquqiy hujjatlar qabul qilinishi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

REFERENCES

1. O’zbekiston Respublikasining konstitutsiyaviy huquqi [Constitutional law of the Republic of Uzbekistan]. Ed. A.Kh. Saidov. Tashkent, Tashkent State Institute of law, 2005, 749 p.
2. Xorijiy mamlakatlar konstitutsiyaviy huquqi [Constitutional law of foreign countries]. Textbook. Ed. A.A. Azizkhujayev. Tashkent, Tashkent State Institute of law, 2010, 610 p.
3. V Karshi na mitinge protiv vyrubki derev’yevev politiya zaderzhala trekh zhenshchin [In Karshi, at a rally against the felling of trees, the police detained three women]. Available at: <https://mediazona.ca/news/2021/01/15/karshi/> (accessed 10.03.2022).
4. V tsentre Tashkenta tolpa pytalas’ izbit’ dvukh chelovek za to, chto oni yakoby prinadlezhali k LGBT-soobshchestvu. 12 napadavshikh zaderzhany [In the center of Tashkent, a crowd tried to beat two people for allegedly belonging to the LGBT community. 12 attackers detained]. Available at:

<https://www.podrobno.uz/cat/proisshestiya/v-tsentre-tashkenta-tolpa-iz-bolee-chem-20-chelovek-pytalis-izbit-/> (accessed 10.03.2022).

5. Pastukhi v Uzbekistane vyshli na miting so stadom baranov [Shepherds in Uzbekistan went to a rally with a flock of sheep]. Available at: <https://www.facebook.com/CurrentTimeAsia/videos/пастухи-в-узбекистане-вышли-на-митинг-со-стадом-баранов/208340127319962/> (accessed 10.03.2022).

6. Chiroqchida 7 yoshli bolaning o'limi sabab ayollar yo'lni to'sib qo'ydi [Women blocked the road due to the death of a 7-year-old boy at a traffic light]. Available at: <https://www.gazeta.uz/uz/2021/04/27/chiroqchi/> (accessed 10.03.2022).

7. Chirchiq shahar hokimligi oldida namoyishga chiqqan quruvchilarga pul to'lamagan tadbirkor jarimaga tortildi [An entrepreneur who did not pay off the builders who protested in front of the government building in Chirchik was fined]. Available at: <https://daryo.uz/k/2021/05/12/chirchiqda-hokimlik-binosi-oldida-namoyishga-chiqqan-quruvchilarning-ish-haqini-tolamagan-tadbirkor-jarimaga-tortildi/> (accessed 10.03.2022).

8. V Navoi obmanutyye grazhdane ustroili miting [In Navoi, deceived citizens staged a rally]. Available at: <https://vzglyad.uz/2021/06/11/v-navoi-obmanutye-grazhdane-ustroili-miting-video/> (accessed 10.03.2022).

9. Devyat' chelovek, perekryvshikh zheleznuyu dorogu iz-za problem s elektrichestvom, otpravili na 15 sutok za reshetku [Nine people who blocked the railway due to problems with electricity were sent to jail for 15 days]. Available at: <https://podrobno.uz/cat/proisshestiya/devyat-chelovek-perekryvshikh-zheleznuyu-dorogu-iz-za-problem-s-elektrichestvom-otpravili-na-15-suto/> (accessed 10.03.2022).

10. Tashkenttsy, perekryvshiye dorogu iz-za perenosa krupneyshego v gorode rynka, poluchili ot 5 do 7 sutok aresta [Tashkent residents who blocked the road due to the transfer of the largest market in the city received from 5 to 7 days of arrest]. Available at: <https://mediazona.ca/news/2021/12/12/koilek/> (accessed 10.03.2022).

11. Qashqadaryoda ishchilaridan salkam 2 mlrd so'm qarzidorligi bo'lgan tashkilot xodimlari viloyat hokimligida to'plandi [Employees of the organization, which owed about 2 billion soums to the workers of Kashkadarya, gathered in the regional administration]. Available at: <https://daryo.uz/k/2021/12/14/qashqadaryoda-ishchilaridan-salkam-2-mlrd-som-qarzidorligi-bolgan-tashkilot-xodimlari-viloyat-hokimligida-toplandi/> (accessed 10.03.2022).

12. Chilonzor tumani obodonlashtirish xodimlari hokimlik oldida to'plandi. Hokim ular bilan uchrashdi [In front of the building of the khokimiyat, workers for the improvement of the Chilanar district gathered. The governor met them]. Available at: <https://kun.uz/news/2021/12/17/chilonzor-tumani-obodonlashtirish-xodimlari-hokimlik-oldida-toplandi-hokim-ular-bilan-uchrashdi/> (accessed 10.03.2022).

13. Prava cheloveka [Human rights]. Textbook. Ed. E.A. Lukasheva. Moscow, Norma-Infra, 1999, 573 p.

14. Boboyev B., Saidov A.Kh., Shorakhmetov Sh.Sh. et al. Inson huquqlari [Human rights]. A training manual for universities. Ed. H.B. Boboyev, I.R. Ramazonov. Tashkent, Uzbekistan, 260 p.

15. United Nations Universal Declaration of Human Rights, 1948, Article 20.

16. International Covenant on Civil and Political Rights, 1966, Article 21.

17. Muminov A.R., Tillabayev M.A. Inson huquqlari [Human rights]. Textbook. Ed. A.Kh. Saidov. 2nd ed. Tashkent, Adolat, 544 p.

18. European Convention on Human Rights (ECHR), 1950, Article 11.

19. American Convention on Human Rights, 1969, Article 15.

20. African Charter on Human and Peoples' Rights, 1981, Article 11.

21. CIS Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms, 1995, Article 12.

22. Azizxo'jaev A.A., Abdumajidov F., Ahmadshayeva M.A. et al. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasiga sharh [Review of the Constitution of the Republic of Uzbekistan]. Ed.

A.Azizkhudzhayev. Ministry of Justice of the Republic of Uzbekistan, Tashkent State Institute of law. Tashkent, Uzbekistan, 496 p.

23. Rustamboyev M.X. O'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksiga sharh [Comment on the Criminal Code of the Republic of Uzbekistan]. 2nd ed., revised and filled. With amendments and additions until 1 November 2016 year, special part. Tashkent, Adolat, 2016, 960 p.

24. O'zbekistonda mitinglar o'tkazish SSSR qonunlari bilan tartibga solinmaydi – adliya vaziri [Holding rallies in Uzbekistan is not regulated by the laws of the USSR – Minister of Justice]. Available at: <https://www.gazeta.uz/uz/2021/02/15/davletov/> (accessed 25.01.2022).

25. Adliya vaziri O'zbekistonda mitinglar o'tkazish SSSR qonunlari bilan tartibga solinishi haqidagi ma'lumotlarni rad etdi [The minister of Justice rejected information that the holding of rallies in Uzbekistan would be regulated by the laws of the USSR]. Available at: <https://www.daryo.uz/k/2021/02/15/adliya-vaziri-ozbekistonda-mitinglar-otkazish-sssr-qonunlari-bilan-tartibga-solinishi-haqidagi-malumotlarni-rad-etdi/> (accessed 25.01.2022).

26. Ekspert: prinyatiye v Uzbekistane zakona o mitingakh – eto resheniye “na vyrost” [Expert: the adoption of the law on rallies in Uzbekistan is a decision “for growth”]. Available at: <https://uz.sputniknews.ru/20200821/Ekspert-prinyatie-v-Uzbekistane-zakona-o-mitingakh-eto-reshenie-na-vyrost-14815881.html/> (accessed 10.03.2022).

27. Ichki ishlar vazirligi miting, yig'ilish va namoyishlar to'g'risidagi qonun loyihasi bo'yicha bayonot berdi [The Ministry of Internal Affairs issued a statement on the bill on rallies, meetings and demonstrations]. Available at: <https://uza.uz/uz/posts/-ichki-ishlar-vazirligi-miting-yi-ilish-va-namoyishlar-t-ris-21-08-2020/> (accessed 10.03.2022).

28. Uzbekistanu neobhodim zakon o mirnyh sobraniyakh [Uzbekistan needs a law on peaceful assemblies]. Available at: <https://acca.media/uzbekistanu-neobhodim-zakon-o-mirnyh-sobraniyah/> (accessed 25.01.2022).

29. Reyting stran mira po urovnyu politicheskim i grazhdanskim pravam [Ranking of countries in the world by the level of political and civil rights]. Available at: <https://www.gtmarket.ru/ratings/freedom-in-the-world/> (accessed 25.01.2022).

30. Indeks verhovenstva prava WJP [WJP Rule of Law Index]. Available at: <https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/country/2021/Uzbekistan/Fundamental%20Rights/> (accessed 25.01.2022).

31. O sobraniyakh, demonstratsiyakh i shestviyakh. Zakon FRG (Zakon o sobraniyax) ot 24 iyulya 1953 goda [The Law of the Federal Republic of Germany “On Assemblies and Demonstrations and Processions” (The Law on Assemblies) dated July 24, 1953]. Available at: <https://www.legislationline.org/ru/documents/action/popup/id/14340/> (accessed 25.01.2022).

32. Dekret-Zakon Frantsuzskoy Respubliki, soderzhashhiy svod pravil, otnosyashhihsya k usileniyu mer obespecheniya obshhestvennogo poryadka ot 23 oktyabrya 1935 goda [Decree-Law of the French Republic containing a set of rules relating to the strengthening of public order measures of October 23, 1935]. Available at: <https://www.legislationline.org/ru/documents/action/popup/id/14336/> (accessed 25.01.2022).

33. Public Order Act. 1986. Available at: https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1986/64/pdfs/ukpga_19860064_en.pdf/ (accessed 25.01.2022).

34. Zakony ryada stran o provedenii mitingov i massovyh meropriyatiy [Laws of a number of countries on holding rallies and mass events]. Available at: <https://ria.ru/20120521/654426496.html/> (accessed 25.01.2022).

35. O sobraniyakh, mitingah, demonstratsiyakh, shestviyakh i piketirovaniyakh. Federalniy zakon ot 19 iyunya 2004 g. № 54-FZ (s izmeneniyami i dopolneniyami) [Federal Law No. 54-FZ of June 19, 2004 “On Meetings, Rallies, Demonstrations, Processions and Picketing” (with amendments and additions)]. Available at: <http://kremlin.ru/acts/bank/21035/> (accessed 25.01.2022).

36. O poryadke organizatsii i provedeniya mirnyh sobraniy v Respublike Kazakhstan. Zakon Respubliki Kazakhstan ot 25 maya 2020 goda № 333-VI [Law of the Republic of Kazakhstan “On the

procedure for organizing and holding peaceful assemblies in the Republic of Kazakhstan”]. Available at: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=36271780/ (accessed 25.01.2022).

37. O sobraniyakh, mitingakh, demonstratsiyakh i ulichnyh shestviyakh. Zakon Respubliki Tadjikistan ot 31 dekabrya 2014 goda № 1169 [Law of the Republic of Tajikistan No. 1169 of December 31, 2014 “On meetings, rallies, demonstrations and street processions”]. Available at: <http://ncz.tj/content/закон-республики-таджикистан-о-собраниях-митингах-демонстрациях-и-уличных-шествованиях/> (accessed 25.01.2022).

38. Ob organizatsii i provedenii sobraniy, mitingov, demonstratsiy i drugih massovyh meropriyatiy. Zakon Turkmenistana ot 28 fevralya 2015 goda № 185-V [The Law of Turkmenistan dated February 28, 2015 No. 185-V “On the organization and conduct of meetings, rallies, demonstrations and other mass events”]. Available at: <http://www.turkmenbusiness.org/content/zakon-turkmenistana-ob-organizatsii-i-provedenisobranii-mitingov-demonstratsii-i-drugikh-m/> (accessed 25.01.2022)

39. O mirnyh sobraniyakh. Zakon Kirgizskoy Respubliki ot 23 maya 2012 goda № 64 [Law of the Kyrgyz Republic No. 64 of May 23, 2012 “On Peaceful Assemblies”]. Available at: <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/203664/> (accessed 25.01.2022).

YURIDIK FANLAR AXBOROTNOMASI ВЕСТНИК ЮРИДИЧЕСКИХ НАУК REVIEW OF LAW SCIENCES

Huquqiy ilmiy-amaliy jurnal

Правовой научно-практический журнал

Legal scientific-practical journal

2 / 2022

BOSH MUHARRIR:

Tashkulov Akbar Djurabayevich

Toshkent davlat yuridik universiteti rektori

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Xodjayev Baxshillo Kamolovich

Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektor, y.f.d., dotsent

Mas'ul muharrir: O. Choriyev

Muharrirlar: F. Muhammadiyeva, K. Abduvaliyeva,
Sh. Jahonov, Y. Yarmolik, Sh. Yusupova

Texnik muharrirlar: U. Sapayev, D. Rajapov

Tahririyat manzili:

100047. Toshkent shahar, Sayilgoh ko'chasi, 35.

Tel.: (0371) 233-66-36 (1169)

Web-sayt: www.tsul.uz

E-mail: lawjournal@tsul.uz

Obuna indeksi: 1387.

Jurnal 19.07.2022-yilda tipografiyaga

topshirildi. Qog'oz bichimi: A4.

Shartli 22,66 b.t. Adadi: 100. Buyurtma raqami: 46.

TDYU tipografiyasida chop etildi.